

ที่ สม ๐๕๐๑/๒๖

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ - ๗ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กทม. ๑๐๒๑๐

๓๓ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง การพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธานของ สปป. ลาว

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย และสถานะโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธาน ๔ โครงการ ของ สปป. ลาว

ด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนที่เกรงว่าจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธาน ๔ โครงการ ของ สปป. ลาว ซึ่งเกิดจากกระบวนการรับซื้อไฟฟ้าระหว่างไทยกับ สปป. ลาว ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนसानะคาม เขื่อนภูงอย เขื่อนปากชม และเขื่อนบ้านกุ่ม โดยผู้ร้องขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากเห็นว่าโครงการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนไทยที่อยู่เหนือเขื่อนและท้ายเขื่อน

กสม. ได้ตรวจสอบและประมวลข้อเท็จจริงจากคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ และภาคประชาสังคม จึงขอกราบเรียนประเด็นข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชนที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนและประเทศไทย สถานะล่าสุด ข้อพิจารณา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. สรุปผลกระทบต่อชุมชนแดนที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการ

๑.๑ ด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างเขื่อนอาจทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมพื้นที่สำคัญและพื้นที่เกษตรกรรม น้ำล้นตลิ่ง การกัดเซาะตลิ่ง การอพยพของสัตว์น้ำ และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแม่น้ำโขง โดยเฉพาะน้ำท่วมจากแม่น้ำโขงเข้าสู่แม่น้ำมูลและแม่น้ำสาขาในประเทศไทยจะกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำ เขื่อนปากมูลและแม่น้ำสาขา ทำให้การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากลำน้ำต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นไปได้ยากขึ้น รวมทั้งอาจทำให้สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญถูกน้ำท่วมถาวร เช่น เรือนสุชนที (เขตพระราชฐาน) อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี และแก่งคุดคู้ จังหวัดเลย เป็นต้น

๑.๒ ด้านอุทกวิทยาและชลศาสตร์ จากการศึกษาและติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนจากโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธานในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ (ซึ่งรวมถึงการผลิตไฟฟ้าจากเขื่อนไซยะบุรี) ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พบว่า การปล่อยน้ำจากเขื่อนในแม่น้ำโขงสายประธานทำให้การไหลของน้ำมีความเร็วและแรง ระดับน้ำมีความผันผวนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้ตลิ่งถูกกัดเซาะมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแม่น้ำโขง

ที่อุดมสมบูรณ์...

ที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะผลกระทบต่อปลาขนาดใหญ่จำนวนมาก และปลาท้องถิ่นจะไม่สามารถวางไข่ได้ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อวิถีการทำประมงตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ดำเนินมาหลายร้อยปี

๑.๓ ด้านความมั่นคงชายแดนไทย - ลาว การสร้างเขื่อนอาจส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง ร่องน้ำลึกทำให้มีผลต่อการเจรจาเขตแดนไทย - ลาว ที่ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission: JBC)

๑.๔ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมริมฝั่ง การประมง และการท่องเที่ยว หากพื้นที่ถูกน้ำท่วมจากน้ำท่วม จะทำให้สูญเสียรายได้หลักในการดำรงชีพ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำยังส่งผลกระทบต่อ เกษตรกรและประชาชนที่ต้องใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค

๑.๕ ด้านความปลอดภัยในชีวิตของประชาชน ข้อมูลการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน ของทั้ง ๔ โครงการ ไม่มีความชัดเจน ไม่มีระบบแจ้งเตือนล่วงหน้าเรื่องการกักเก็บและการระบายน้ำของเขื่อน ไม่มีแผนเตรียมความพร้อมหรืออุปกรณ์เตือนภัยหรือระบบแจ้งเตือนประชาชนกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

๒. สถานะล่าสุดของทั้ง ๔ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธาน

๒.๑ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนसानะคาม ยังอยู่ในกระบวนการแจ้งปรึกษาหารือ ล่วงหน้าและข้อตกลง (Procedures for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) ภายใต้ กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน พ.ศ. ๒๕๓๘ และอยู่ระหว่างการ กำหนดแผนงาน โดยจุดสร้างเขื่อนจะอยู่ห่างจากชายแดนไทยประมาณ ๒ กิโลเมตร

๒.๒ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนงูยอย ที่ประชุมคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕ ได้ขอให้ผู้พัฒนาโครงการรวบรวมข้อมูลการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน เพิ่มเติมในด้านอุทกวิทยาและชลศาสตร์ ประมงและนิเวศวิทยา รวมทั้งเศรษฐกิจและสังคม ให้ครบถ้วนและ ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งนี้ โครงการยังไม่เข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือล่วงหน้า (Prior Consultation: PC) ภายใต้ระเบียบปฏิบัติ PNPCA

๒.๓ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากชมและเขื่อนบ้านกุ่ม ที่ประชุมคณะกรรมการ แม่น้ำโขงแห่งชาติไทย เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๔ มีมติเห็นชอบให้ศึกษาการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังงานน้ำ ในแม่น้ำโขงร่วมกัน ซึ่งสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติอยู่ระหว่างเร่งรัด สปป. ลาว ให้จัดทำบันทึกความเข้าใจ (MoU) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการระหว่างไทยกับ สปป. ลาว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาโครงการต่อไป

ดังรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

๓. ข้อพิจารณา

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับรองสิทธิของบุคคลและ ชุมชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รับรองสิทธิของบุคคลใน

การดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน ปี ๒๕๓๘ ยังระบุว่า ประเทศสมาชิกที่ได้ตกลงร่วมกันที่จะใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรมจะต้องไม่กระทบอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศเพื่อนบ้าน

๓.๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบและประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights: NAP) ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ซึ่งเน้นความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมการลงทุนระหว่างประเทศ และส่งเสริมให้ภาคธุรกิจปรับใช้หลักการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) ตามหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs)

๓.๓ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงและหลักสิทธิมนุษยชนข้างต้น กสม. มีข้อห่วงกังวลว่า แม้โครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธานจะสร้างและดำเนินการในเขตอธิปไตยของ สปป. ลาว แต่ที่ตั้งแต่ละโครงการอยู่ติดกับประเทศไทยมากและมีความเสี่ยงสูงที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อุทกวิทยาและชลศาสตร์ ประมง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดเลย และจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งด้านความมั่นคงชายแดนและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย นอกจากนี้ รัฐบาลไทยอาจต้องสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง (ประมาณ ๑๐๐ ล้านบาทต่อ ๑ กิโลเมตร) เนื่องจากโครงการอาจทำให้เกิดการกัดเซาะตลิ่งมากขึ้น ในส่วนบทบาทของภาคธุรกิจ ผู้ร่วมพัฒนาโครงการซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทยทั้ง ๔ โครงการ มีความรับผิดชอบที่จะต้องประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชนตาม UNGPs ด้วย

๔. ข้อเสนอแนะ

กสม. จึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะ กราบเรียนนายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามข้อห่วงกังวลข้างต้น ดังนี้

๔.๒.๑ ให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติ ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบสะสมที่เกิดขึ้น ตั้งแต่การสร้างเขื่อนไซยะบุรีในทุกด้าน และแนวทางการป้องกันผลกระทบต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมของอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพต่างดินแดน และการเคารพในสิทธิและผลประโยชน์ของผู้อื่น เพื่อประกอบการพิจารณาการดำเนินโครงการทั้งสิ้น เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนไทยและละเมิดอธิปไตยของไทย

๔.๒.๒ ให้กระทรวงพลังงานทบทวนแผนการรับซื้อไฟฟ้าและปริมาณไฟฟ้าสำรองของประเทศไทยให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมและไม่สร้างภาระแก่ประชาชน รวมทั้งพิจารณาแหล่งพลังงานทางเลือกอื่น ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๒.๓ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจและผู้ลงทุนสัญชาติไทย ให้ประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน ดังนี้

๑) ให้กระทรวงการคลังกำหนดให้การจัดทำบริการสาธารณะของรัฐวิสาหกิจ รวมถึง กฟผ. ต้องมีการประเมินความเสี่ยงและผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนตาม UNGPs และตามที่กำหนดในแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ ๒

๒) ให้สำนักงาน...

๒) ให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินธุรกิจของผู้พัฒนาโครงการซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทยทั้ง ๔ โครงการ สอดคล้องกับ UNGPs โดยจัดทำรายงานประเมินผลกระทบและความเสี่ยงของโครงการอย่างรอบด้านและมีมาตรการเยียวยาผลกระทบและป้องกันความเสี่ยงที่สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ผลเป็นประการใดโปรดแจ้งให้ กสม. ทราบด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๑

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๓๙๓๖ (กมลชนก)

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๔๘

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ hrp1_01@nhrc.or.th

สรุปผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย
และสถานะโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายประธาน ๔ โครงการ ของ สปป. ลาว

๑. โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนसानะคาม

๑.๑ ข้อมูลโครงการ

ตั้งอยู่ระหว่างแขวงไชยะบุรีกับนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ ๑๕๕ กิโลเมตร ห่างจากปลายน้ำของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากลาย ๘๓.๗ กิโลเมตร จุดสร้างเขื่อนจะอยู่ห่างจากชายแดนไทยบริเวณหัวโค้ง ห่างจากจุดบรรจบของแม่น้ำเหืองกับแม่น้ำโขง ๒ กิโลเมตร ซึ่งอยู่ใกล้พรมแดนไทยเป็นอย่างมาก เขื่อนसानะคามมีความกว้าง ๙๐๐ กว่าเมตร มีช่องทางเรือผ่านอยู่ด้านซ้าย (ตามทิศทางการไหลของน้ำ) มีอาคารระบายน้ำทั้งสองฝั่ง มีโรงไฟฟ้าอยู่ตรงกลาง และมีทางปลาผ่านใกล้ฝั่งแม่น้ำเหือง เป็นหนึ่งในโครงการเขื่อนขั้นบันได (cascade) แบบน้ำไหลผ่าน (run of river) กำลังการผลิตไฟฟ้า ๖๘๔ เมกะวัตต์ ระดับการกักเก็บน้ำหน้าเขื่อน ๒๒๐ เมตรเทียบกับระดับน้ำทะเลปานกลาง (ม.รทก.) สันเขื่อนสูง ๕๖.๒๐ เมตร และยาว ๙๐๙ เมตร

๑.๒ ผู้พัฒนาโครงการ

บริษัท China Datang Overseas Investment จำกัด (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติจีน) และบริษัท กัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทย)

๑.๓ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย

- การกักเซาะตลิ่งอย่างรุนแรง สูญเสียพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จากที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพย่อมส่งผลกระทบต่อทิศทางการไหลของน้ำ โดยเฉพาะการขึ้นลงของน้ำอย่างรวดเร็วจะเป็นตัวกระตุ้นทำให้ตลิ่งพังมากขึ้น เมื่อตลิ่งพังมากขึ้นประเทศไทยต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งตลอดแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง (ประมาณ ๑๐๐ ล้านบาทต่อ ๑ กิโลเมตร) อีกทั้งยังทำให้ตะกอนในน้ำลดลงด้วย

- การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึกระทบต่อการปักปันเขตแดนไทย - ลาว ซึ่งจะมีผลต่อการเจรจาเขตแดนไทย - ลาว ที่ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission: JBC)

- การประมง ระบบนิเวศ วิถีชีวิตชุมชนและการประกอบอาชีพ ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรริมฝั่ง ทำประมงพื้นบ้าน และท่องเที่ยว หากพื้นที่ทำกินและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น แก่งคุดคู้ ถูกน้ำท่วมจากน้ำเหือ จะทำให้สูญเสียรายได้ และการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำ จะส่งผลกระทบต่อการทำประมงพื้นบ้านในแม่น้ำโขง

๑.๔ การดำเนินการภายใต้กระบวนการ การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (Procedure for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) ตามข้อตกลงแม่น้ำโขง พ.ศ. ๒๕๓๘

- วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๒ สปป. ลาว เสนอโครงการผ่านสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission Secretariat: MRCS) เพื่อเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือล่วงหน้า (Prior Consultation: PC) ภายใต้ PNPCA

- วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๓ MRCS ได้ส่งร่างรายงานด้านเทคนิค (Technical Reviews Report: TRR) ฉบับที่ ๑ ให้คณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย (Thai National Mekong Committee: TNMC)

- ตั้งแต่เดือนกันยายน ๒๕๖๓ ถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๖๕ TNMC ไม่รับร่างรายงาน TRR ฉบับที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๒.๑ และฉบับสุดท้าย

- วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๔ MRCS ส่งรายงาน Rapid Assessment

- วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕ ไทยปฏิเสธการสิ้นสุดกระบวนการ PC เนื่องจากผลการศึกษายังไม่ชัดเจน ประเทศไทยจึงไม่สามารถจัดเวทีให้ข้อมูลภายในประเทศได้

- วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕ สปป. ลาว ส่งรายงาน Final Report on Optimization Study of Mekong Mainstream Hydropower in 2009 (CNR 2009) และ Pak Beng and Sanakham Feasibility Study Review 2015 (CNR 2015)

- วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๕ MRCS ส่งรายงานการศึกษาเพิ่มเติมประกอบด้วย Technical Report: Assessment of Hydraulics and Sediment Transport of Propose power Project (SNHPP) และ Report for the Sanakham (Laos) Hydrographic Survey Cross Sections & River Sediment Sampling

- วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๖ MRCS ได้ส่งรายงานการศึกษาเพิ่มเติมฉบับปรับปรุง ประกอบด้วย Technical Report: Assessment of Hydraulics and Sediment Transport of Proposed Sanakham Hydropower Project (SNHPP) และ Report for the Sanakham (Laos) Hydrographic Surveys of: River Cross Sections & River Sediment Sampling

- วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๖ คณะอนุกรรมการวิชาการ ภายใต้ TNMC มีมติยืนยันว่า ต้องการข้อมูลผลกระทบข้ามพรมแดนด้านอุทกวิทยา สัณฐานวิทยาลำน้ำ ระบบนิเวศ การประมง และด้านเศรษฐกิจสังคม

- วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ในฐานะสำนักเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย (TNMCS) ได้ร่วมประชุมทางเทคนิคกับ MRCS สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติลาว และกระทรวงพลังงานและบ่อแร่ สปป. ลาว เพื่อกำหนดแผนงาน (roadmap)

- วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๗ ที่ประชุมคณะอนุกรรมการวิชาการภายใต้คณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ รับทราบความคืบหน้ากระบวนการปรึกษาหารือล่วงหน้า (Prior Consultation process: PC) ภายใต้ระเบียบปฏิบัติของคณะกรรมการแม่น้ำโขง เรื่อง การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (Procedures for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) และความก้าวหน้าการดำเนินการตามแผนงาน และได้ร่วมกันพิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ MRCS ส่งให้ประเทศสมาชิกพิจารณา มีข้อสรุปดังนี้

(๑) เอกสารรายงานด้านเทคนิค การวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับชลศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงสภาพการไหล สภาพธรณีสัณฐานของท้องน้ำและตะกอน (Technical Note for Assessment of Hydraulics and Sediment transport Proposed Sanakham Hydropower Project) (ฉบับปรับปรุงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๗) มีการศึกษาครบถ้วน สามารถนำข้อมูลไปดำเนินการด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

(๒) รายงานการเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ยังขาดความครบถ้วนสมบูรณ์ เห็นควรให้ MRCS ไปดำเนินการศึกษาเพิ่มเติม และ สทนช. จะประสาน MRCS เป็นระยะ เมื่อเอกสารครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ให้ สทนช. เสนอคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทยต่อไป

๑.๕ สถานะปัจจุบัน

อยู่ระหว่างรอข้อมูลการศึกษาเพิ่มเติมด้านเศรษฐกิจ - สังคม จาก MRCS

๒. โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนอุบลอย

๒.๑ ข้อมูลโครงการ

ตั้งอยู่ระหว่างเขื่อนบ้านกุ่มกับเขื่อนดอนสะโฮง บริเวณเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว ห่างจากจุดที่แม่น้ำโขงไหลบรรจบกับแม่น้ำมูล ที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ๖๑ กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทยที่จังหวัดอุบลราชธานีตามลำน้ำโขง ๕๒ กิโลเมตร เป็นเขื่อนแบบน้ำไหลผ่าน (run of river) กำลังการผลิตไฟฟ้า ๗๒๘ เมกะวัตต์ รูปแบบเขื่อนมีโรงไฟฟ้าอยู่ ๒ แห่ง ซึ่งแตกต่างจากเขื่อนอื่น ระดับกักเก็บน้ำหน้าเขื่อน ๙๘ ม.รทก. เน้นกักเก็บน้ำในแม่น้ำโขงเป็นทางยาว ๘๐ กิโลเมตร

๒.๒ ผู้พัฒนาโครงการ

บริษัท เจริญเอ็นเนอร์ยี แอนด์ วอเตอร์ เอเชีย จำกัด (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทย) ร่วมทุนกับบริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติเกาหลี

๒.๓ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย

- น้ำที่ออกจากแม่น้ำโขงเข้าสู่แม่น้ำมูลและแม่น้ำสาขาในประเทศไทย จะกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำเขื่อนปากมูลและแม่น้ำสาขา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมซ้ำซากในจังหวัดอุบลราชธานีจะยากขึ้น เนื่องจากเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากลำน้ำต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำโขง

- ด้านอุทกศาสตร์และชลศาสตร์ เมื่อมีน้ำท่วม สภาพน้ำในลำน้ำจะเป็นน้ำนิ่งทำให้ตะกอนในแม่น้ำลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแม่น้ำโขงที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะผลกระทบต่อปลาขนาดใหญ่จำนวนมาก และปลาท้องถิ่นจะไม่สามารถวางไข่ได้ และที่สำคัญคือส่งผลกระทบต่อเวิน ซึ่งมีลักษณะเป็นวังปลาใต้น้ำลึกลงไป หากตะกอนไม่ไหลลงไปใต้วัง ปลาจะอยู่ไม่ได้ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อวิถีการทำประมงตามภูมิปัญญาชาวบ้านที่ดำเนินมาหลายร้อยปี เช่น ลวง ซึ่งเป็นพื้นที่จับปลาตามธรรมชาติที่มีปลาอยู่อาศัย โดยลวงในลุ่มน้ำโขง หมายถึง ลวงสำหรับการไหลมองเพื่อหาปลาเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีกฎเกณฑ์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันของชุมชนทั้งสองฝั่ง เป็นต้น

- การเปลี่ยนแปลงร่องน้ำลึกรกระทบต่อการปักปันเขตแดนไทย - ลาว มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการก่อสร้างเขื่อนसानะคาม รวมทั้งเกาะแก่งต่าง ๆ ในแม่น้ำโขง เนื่องจากกระแสน้ำจะส่งผลต่อแนวร่องน้ำลึก

- ด้านการประมง ระบบนิเวศ วิถีชีวิตชุมชนและการประกอบอาชีพ ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมฝั่งและทำประมง หากพื้นที่ถูกน้ำท่วมจากน้ำท่วม จะทำให้สูญเสียรายได้ รวมทั้งสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว เช่น เรือนสุชนที (เขตพระราชฐาน) อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะซึ่งเป็นแหล่งพันธุ์ไม้สำคัญ อาจได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมและจมอยู่ใต้น้ำ

๒.๔ การดำเนินการภายใต้กระบวนการ การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (Procedure for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) ตามข้อตกลงแม่น้ำโขง พ.ศ. ๒๕๓๘

- ปี ๒๕๖๓ สปป. ลาว ได้ยื่นโครงการไฟฟ้าพลังงานน้ำเขื่อนอุบลอยผ่าน MRCS แต่ขณะนั้นมีโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนसानะคาม อยู่ในกระบวนการ PNPCA คณะกรรมการร่วมของ MRC จึงยังไม่รับโครงการเขื่อนอุบลอยเข้ากระบวนการ จนกว่าการพิจารณาโครงการเขื่อนसानะคามจะเสร็จสิ้น

- ปี ๒๕๖๕ TNMCS ได้รับเอกสารโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนงอยเบื้องต้น ประกอบด้วยรายงานการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study Report) และรายงานการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม (Environmental and Social Impact Assessment, ESIA Report) เนื่องจากโครงการยังไม่เข้ากระบวนการ PNPCA และจากประสบการณ์ในหลายโครงการที่ผ่านมา TNMCS จึงต้องการพิจารณาเอกสารให้ครบถ้วน โดยได้ขอเอกสารเพิ่มเติมอยู่เป็นระยะ และในปี ๒๕๖๖ MRCS ได้ส่ง Supplementary Report ให้เพิ่มเติม

- ปี ๒๕๖๗ ที่ประชุมคณะกรรมการวิชาการภายใต้คณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๗ มีมติรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินการตามแผนงาน ซึ่งอยู่ในขั้นตอนที่ผู้พัฒนาโครงการดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมตามคำแนะนำ พร้อมทั้งประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน และจะส่งเอกสารให้ MRCS เพื่อพิจารณาก่อนส่งให้ประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม โครงการยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการ PC ภายใต้ระเบียบปฏิบัติ PNPCA และที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ MRCS ส่งให้ประเทศสมาชิกพิจารณา มีข้อสรุปดังนี้

(๑) เอกสารรายงานฉบับสุดท้าย ซึ่งเป็นการจำลองสภาพน้ำท่วมของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนงอยที่ประชุมมีมติเห็นควรทบทวนปีฐานที่นำมาใช้จำลองสถานการณ์ ควรใช้ปีที่มีผลกระทบต่อการระบายน้ำของแม่น้ำมูล หรือเป็นปีที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำมูลสูงสุด ซึ่งคาดว่าเป็นปี ๒๕๖๕

(๒) (ร่าง) เอกสารชี้แจงด้านประมง (ฉบับเดือนเมษายน ๒๕๖๗) และ (ร่าง) เอกสารชี้แจงด้านเศรษฐกิจและสังคม ยังไม่ครบถ้วน ขาดความชัดเจนในบางประเด็น

๒.๕ สถานะปัจจุบัน

- สปป. ลาว อยู่ระหว่างเตรียมเสนอโครงการเข้าสู่กระบวนการ PNPCA
- สทนช. อยู่ระหว่างประสานขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และแจ้ง MRCS เพื่อแจ้งผู้พัฒนาโครงการฯ ปรับปรุงแก้ไขเอกสารข้างต้น หากเอกสารที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว สทนช. จะเสนอต่อ TNMC ต่อไป

๓. โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากชมและเขื่อนบ้านกุ่ม

๓.๑ ข้อมูลโครงการเขื่อนปากชมและเขื่อนบ้านกุ่ม

๓.๑.๑ โครงการเขื่อนปากชม ตั้งอยู่ในแม่น้ำโขงระหว่างไทยกับ สปป. ลาว บริเวณบ้านคกแก้ว ตำบลหาดคัมภีร์ อำเภอปากชม จังหวัดเลย และอยู่ระหว่างเขื่อนसानะคามกับเขื่อนบ้านกุ่ม กำลังผลิตไฟฟ้า ๑,๐๗๙ เมกะวัตต์

๓.๑.๒ โครงการเขื่อนบ้านกุ่ม ตั้งอยู่ในแม่น้ำโขงระหว่างไทยกับ สปป. ลาว บริเวณบ้านกุ่ม ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และอยู่ระหว่างเขื่อนปากชมกับเขื่อนงอย กำลังผลิตไฟฟ้า ๒,๐๐๐ เมกะวัตต์ และระดับกักเก็บน้ำหน้าเขื่อนที่กระทรวงพลังงานของไทยเคยศึกษาไว้ สูง ๑๙๒ ม.รทก.

๓.๒ ผู้พัฒนาโครงการเขื่อนปากชมและเขื่อนบ้านกุ่ม

บริษัท พลังงานบริสุทธิ์ จำกัด (มหาชน) (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทย) บริษัท เวกา ดิจิตอล จำกัด (มหาชน) (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติไทย) บริษัท เจริญเชกกองเอเนอจี จำกัด (มหาชน) (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติลาว) และบริษัท พีเอสไอ เซอวิส โซล จำกัด (มหาชน) (บริษัทจดทะเบียนนิติบุคคลสัญชาติลาว) ร่วมกันพัฒนาทั้ง ๒ โครงการ

๓.๓ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย

- น้ำเทอกลับไปตามลำน้ำโขง
- น้ำท่วมพื้นที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม รวมทั้งพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง
- กระทบความมั่นคงชายแดน และการเปลี่ยนแปลงแนวพรมแดนไทย - ลาว
- การประมง ระบบนิเวศ และวิถีชีวิต
- การอพยพโยกย้ายชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง

๓.๔ การดำเนินการภายใต้กระบวนการ การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (Procedure for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) ตามข้อตกลงแม่น้ำโขง พ.ศ. ๒๕๓๘

- วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓ บริษัท พลังงานบริสุทธิ์ จำกัด (มหาชน) แจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) ร่วมกับรัฐบาล สปป. ลาว ในการศึกษาความเป็นไปได้และเป็นผู้ร่วมพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากชมและเขื่อนบ้านกุ่ม

- วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕ บริษัท พลังงานบริสุทธิ์ จำกัด (มหาชน) มีหนังสือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเลยเพื่อขอเข้าสำรวจพื้นที่ดำเนินโครงการ แต่จังหวัดเลยแจ้งให้ชะลอการดำเนินการไปก่อน เนื่องจากยังไม่ปรากฏข้อมูลที่บ่งชี้ในกรอบความร่วมมือระหว่างไทย - ลาว จึงอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงชายแดน

๓.๕ สถานะปัจจุบัน

สถานะล่าสุดของทั้ง ๒ โครงการ ที่ประชุม TNMC ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๔ มีมติเห็นชอบให้มีการศึกษาการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังงานน้ำในแม่น้ำโขงร่วมกัน ซึ่ง สททช. อยู่ระหว่างเร่งรัด สปป. ลาว ให้จัดทำบันทึกความเข้าใจ (MoU) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการระหว่างไทยกับ สปป. ลาว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาโครงการต่อไป จนถึงปี ๒๕๖๗ ยังไม่มีความคืบหน้าในเรื่องนี้